

Araştırma Makalesi–Research Article

Adana Vilayetinde Nicel Açısından Suç ve Suçlular (1912-1919)

Quantitative Crimes and Criminals in Adana Province (1912-1919)

İbrahim Yılmaz^{1*}

Geliş / Received: 27/12/2021

Revize / Revised: 13/05/2022

Kabul / Accepted: 17/05/2022

ÖZ

Suç ve suçlu hem sıradan insanların hem de bilim dünyasının daima ilgisini çekmiştir. Devletler ise bu konuya kamu düzenini sağlama açısından yaklaşmaktadır. Devletlerin suçla mücadele edebilmeleri için meydana gelen suçların nedenlerini, sonuçlarını, miktarını kayıt altına alarak bu verilere göre tedbirler geliştirmeleri gerekmektedir. Osmanlı Devleti de bu amaçla suç verilerini kayıt altına almıştır. Bu çalışma 1912-1919 yılları arasında kapsamakta olup Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi belgeleri ile ikinci el kaynaklardan faydalanılmıştır. Dönemin Adana vilayeti genelinde işlenen suçlar ile bu suçların faileri üzerinde durulmaktadır. Aylık olarak meydana gelen suç miktar ve çeşitlerinin, bu suçların vilayet genelindeki dağılımlarının, aydınlatılma oranlarının ortaya çıkarılması ve diğer vilayetlerle karşılaştırılması hedeflenmektedir. Failler ise yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi özellikleri bakımından incelenmektedir. Çalışmanın sonunda Adana vilayetinde, karşılaştırılan bazı vilayetlere göre daha fazla oranda suç işlendiği, suç sayılarının yılın aylarına göre değişmekle birlikte yaz aylarında daha yoğun olduğu, bu suçların büyük oranda aydınlatıldığı, failerin çok büyük kısmının yakalanarak adli makamlara teslim edildiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler- *Osmanlı, Adana, Asayiş, Suç, Fail*

ABSTRACT

Crime and criminals have always attracted the attention of both ordinary people and the scientific world. States, on the other hand, approach this issue in terms of maintaining public order. In order for the states to be able to fight crime, it is necessary to record the causes, consequences and amount of crimes and develop measures according to these data. The Ottoman Empire also recorded crime data for this purpose. This study covers the years 1912-1919, and the documents of the Presidency State Archives, Ottoman Archives, and second-hand sources were used. The crimes committed throughout the Adana Province of the period and the perpetrators of these crimes are emphasized. It is aimed to reveal the amount and types of crimes that occurred monthly, the distribution of these crimes throughout the province, the rates of the crimes solved and compare them with other provinces. The perpetrators, on the other hand, are examined in terms of their characteristics such as age, gender, education level. At the end of the study, it is revealed that more crimes are committed in the Adana province compared with some other provinces; the number of crimes are more intense in the summer months, although it varies according to the months of the year, these crimes are largely clarified, and most of the perpetrators are caught and handed over to the judicial authorities.

Keywords- *Ottoman, Adana, Public Order, Crime, Perpetrator*

^{1*}Sorumlu yazar iletişim: ibrahim.yilmaz70@hotmail.com (<https://orcid.org/0000-0002-5332-1663>)
Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye

I. GİRİŞ

Adana vilayeti, XX. yüzyıl başlarında Adana, Mersin, Cebel-i Bereket, Kozan ve İçil sancaklarından oluşmakta ve toplam 21 kazası bulunmaktaydı (Nasrullah, Mehmet ve Mehmet 2003: 58,59). Oldukça geniş bir yüzölçümü olan vilayet, güneyde Akdeniz, doğuda Halep, kuzeyde Sivas, Ankara ve Konya, batıda ise yine Konya vilayetiyle çevriliydi (1318 Adana Salnamesi, s. 62). Vilayet etnik ve dini olarak Müslüman, Rum, Ermeni, Katolik, Protestan ve Süryanilere ev sahipliği yapmakta olup (1320 Adana Salnamesi s. 293) 1914 itibarıyla toplam nüfusu 411.023'tü (Karpat, 2010: 361).

Böyle geniş bir coğrafyaya yayılmış olan, dini ve etnik açıdan farklı gruplara ev sahipliği yapan ve dönemin şartlarına göre önemli miktarda nüfus barındıran vilayette önemli miktar ve çeşitlilikte suç işlenmesi beklenen bir sonuçtur. Suç ve suçlu, birey ve toplumlar üzerinde en çok merak uyandıran konulardandır. Sıradan insanlarla birlikte yazar ve düşünürler de konuyla ilgilenerek değişik açılardan incelemişlerdir. Bu açıdan suç ve suçlu değişik bilim dallarının kapsamına giren ve üzerinde çokça çalışma yapılan bir alandır. Kriminoloji ve ceza hukuku, konuyla ilgilenen temel bilim dalları olup diğerleri ise psikoloji, sosyoloji, viktimoloji (mağdur bilimi) gibi bilim dallarıdır (Sokullu-Akıncı, 2020: 32, 33, 37).

1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunu suçları cinayet, cünha ve kabahat olmak üzere üç sınıfa ayırmaktadır. Bu sınıflandırma, suçlara öngörülen cezalar esas alınarak yapılmıştır. Bunlardan cinayet suçu, idam, kürek, kalebentlik, sürgüne gönderme, müebbeden memuriyetten atma ve rütbesini geri alma ile medeni haklardan mahrumiyet cezalarından birisini gerektiren suçlardı. Cünha suçu bir haftadan fazla hapis, geçici olarak sürgüne gönderme ve memuriyetten el çektirme veya para cezasını gerektiren suçlar; kabahat ise isminden de anlaşılacağı üzere bir haftaya kadar hapis veya 100 kuruşa kadar para cezası gerektiren hafif suçlardı (Ceza Kanunname-i Hümayunu, madde 2-5).

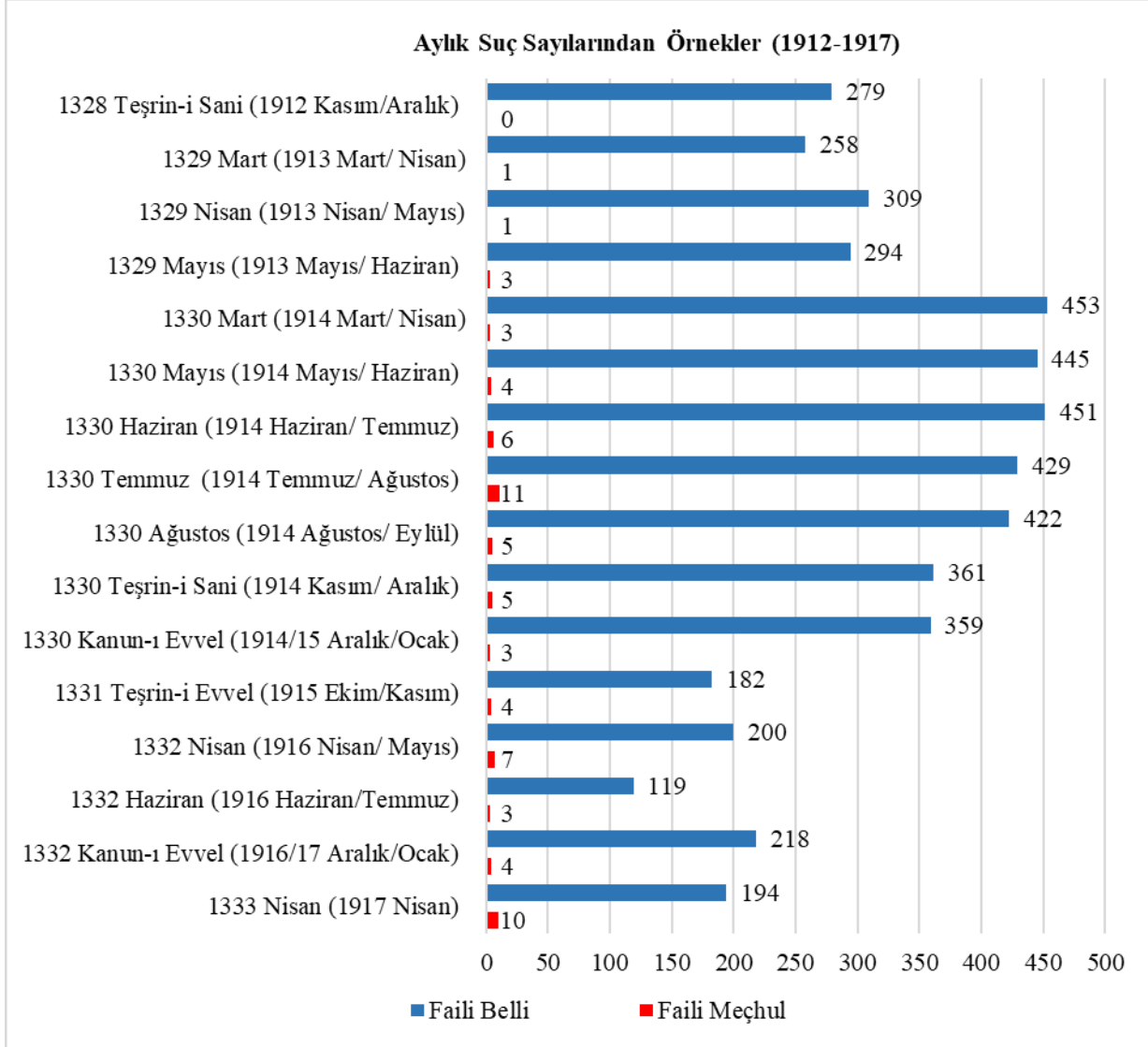
Osmanlı Devleti'nde 1878 yılından itibaren vilayetlerde meydana gelen suçların istatistikleri tutularak merkeze bildirilmekteydi (Gül, 2013:6). Bu istatistikler şehir veya kırsal bölge ayrımı yapılmadan tüm vilayet sınırlarını kapsayacak şekilde olduğundan polis ve jandarmanın sorumluluk alanlarını birlikte göstermekte, dolayısıyla vilayet genelini kapsamaktaydı (Yılmaz, 2017: 159). Fakat bu istatistikler takip edilerek bir vilayette işlenen tüm suçlara ulaşma imkanı yoktur. Çünkü kolluk kuvvetleri sadece, haberdar oldukları suçları takip ederek istatistiklerine alabilmişlerdir. Bunun dışında birçok suç çeşitli sebeplerle devlete yansımadağından kayıtlara girmemiştir. Bu durum tarihte böyle olduğu gibi günümüzde de aynı şekilde devam etmektedir. Resmi istatistiklerin yanı sıra kriminolojik araştırmalar sonucunda ortaya çıkan verilerin de bir bölgedeki tüm suçları gösterme imkanı yoktur (Dönmezer, 1967: 23, 24).

Suçların eksiksiz olarak kayıtlara girmemesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Kabahat cinsinden olup önemli sonuçlar doğurmayan birtakım suçlar, toplum ileri gelenleri tarafından, uzlaştırma yoluyla çözülmekte böylece devlete yansımamaktadır. Özellikle ulaşım imkanlarının yetersiz olduğu coğrafya ve dönemlerde mağdurlar suçu kabullenerek şikayetçi olmamaktadır. İlaveten, adli süreçlerin uzunluğunu göz önüne alan veya süreç sonunda istediği sonucu alacağından şüphe duyan mağdurlar da şikayetten kaçınmaktadırlar (Yılmaz, 2017: 157). Bazı suçlar da doğası gereği, işlendiği halde şikayetçisi olmadığı için sıklıkla kayıtlara girmez. Bu tür suçlardan olan kumar oynamak, uyuşturucu kullanmak gibi fiillerin ortaya çıkarılması genellikle kolluk kuvvetlerinin çabasına kalmaktadır (Sokullu-Akıncı, 2020: 94, 95). Tüm suçların kayıtlara girmemesinin bir başka sebebi de başarısız görünmek istemeyen kolluk kuvvetlerinin özellikle faili meçhul suçları kayıtlara almaktan kaçınmalarıdır (Yılmaz, 2017: 158).

Bu çalışmada, 1912-1919 yılları arasında Adana vilayetindeki suç ve suçlular incelenmekte olup, suçların neden ve sonuçlarına girmeden, vilayet genelinde işlenen suç sayıları ile bu suçları işleyen failerin özellikleri üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın zaman olarak sınırları, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve İstiklal Harbi'nin ilk yıllarına tekabül etmektedir. Doğal olarak bu süreçlerin neden olduğu karmaşa ve asayişsizlik suç sayılarını etkilemiştir. Çalışmanın temel kaynaklarını dönemin kolluk kuvvetleri istatistikleri oluşturmaktadır. Çalışmanın sonunda, vilayet genelinde işlenen suç sayılarının, bu suçların şehir ve kırsal bölgeler arasındaki dağılımının, suçların aydınlatılma oranlarının, vilayetin suç sayıları bakımından diğer vilayetlerle karşılaştırıldığında ne durumda olduğunun ortaya konulması hedeflenmektedir. Ayrıca failer, tabiiyetleri, cinsiyetleri, yaş aralıkları, eğitim düzeyleri, şehir veya köy olarak ikamet yerleri gibi özellikleri açısından incelenmektedir.

II. ADANA VİLAYETİNDE SUÇLAR

Adana vilayetindeki suçları ayrıntılı olarak incelemeye geçmeden önce aylık olarak vilayet genelinde işlenen suç sayılarından örneklere bakmak faydalı olacaktır. Şekil 1'de 1912-1917 yılları arasındaki çeşitli aylarda vilayet genelinde işlenen suç sayıları ile bunlardan aydınlatılanlar ile faili meçhuller görülmektedir.

Şekil 1. Adana Vilayetindeki Aylık Suç Sayılarından Örnekler (1912-1917)

Kaynak: (BOA,DH.EUM.THR. 86/31; BOA,DH.EUM.EMN.28/22; BOA,DH.EUM.MTK.27/7, 42/19, 45/5, 54/7, 60,38, 71/11, 72/12, BOA, DH.EUM.ADL. 16/40, 26/12, 26/20, 32/40, 36/10).

Şekil 1'de görüldüğü gibi 1910'lu yıllarda Adana vilayeti genelindeki aylık suç sayıları oldukça değişkendir. En çok suç R.1330 Haziran (M.1914 Haziran /Temmuz) ayında (457) görülürken, en az suç ise R.1332 Haziran (1916 Haziran/ Temmuz) ayında (119) görülmektedir. En çok ve en az suç sayısının haziran/temmuz ayında görülmesi dikkat çekicidir. Özellikle suç sayısının önemli miktarda düşüş gösterdiği aylarda suç istatistiklerinin zayıf yönlerini oluşturan ve yukarıda söz edilen etmenlerden bir veya birkaçının etkin olması muhtemeldir. İstatistiklere göre kolluk kuvvetleri suçların aydınlatılmasında oldukça başarılı gözükmekte olup 16 aylık sürede işlenen toplam 5.043 suçun sadece 70'i (%1,38) faili meçhul kalmıştır. Bu suçların bir kısmının da istatistiklerin hazırlanmasından sonraki süreçlerde aydınlatılmış olabileceği düşünüldüğünde başarı oranı daha da artacaktır.

Vilayet genelindeki suç sayılarına genel olarak baktıktan sonra, konunun daha iyi anlaşılabilmesi için, hangi suçlar ne kadar işlenmekte ve bunlardan ne kadarının failleri yakalanıp adli makamlara teslim edilmektedir gibi sorulara cevap aramak gerekmektedir. Tablo 1’de 1330 yılı Haziran ayı suç istatistiği görülmektedir.

Tablo 1. Vilayet Genelinde Aylık Olarak İşlenen Suçlar ve Bu Suçların Failleri. Örnek 1. (R.1330 Haziran, M.1914 Haziran/ Temmuz).

Suçun Cinsi	Olay Sayısı		
	Faili Meçhul	Faili Bilinen	Toplam
Yol kesme ve gasp	1		1
Kasten öldürme	1	6	7
Öldürmeye teşebbüs		3	3
Tecavüz		7	7
Zorla kız kaçırmak		13	13
Tehdit		3	3
Çocuk düşürme		1	1
Meskun mahalde duvar delerek veya kapı kırarak hırsızlık		11	11
Korkutmak amacıyla silah teşhiri		5	5
Kolluk kuvvetlerine veya askere hakaret		8	8
Piyasaya sahte para sürme		1	1
Darp ve yaralama	1	131	132
Fuhşa tahrik ve alenen fuhuş		7	7
Yalan şahitlik ve yemin		1	1
Kötü söz söyleme		2	2
Küfür ve iftira etme		2	2
Dolandırıcılık		4	4
Adiyen hırsızlık	2	53	55
Yankesicilik		5	5
Adiyen hayvan hırsızlığı	1	5	6
Emniyeti su-i istimal		2	2
Kumarhane ve piyango kurma		9	9
Mühür bozma, resmi evrakı mülkiyetine geçirme		1	1
Eski eserleri tahrip		1	1
Serserilik		1	1
Sarhoşluk		87	87
Çeşitli küçük suç ve kabahatler		82	82
Toplam	6	451	457

Kaynak: (BOA, DH.EUM.MTK.45/5).

Tablo 1’de görüldüğü gibi R.1330 Haziran (M.1914 Haziran/ Temmuz) ayında vilayet genelinde 457 adet suç işlenmiş olup Tablo 1’de görünmese de bunlardan 317’si (%69) şehirlerde, 140’ı (%31) ise kırsal bölgelerde meydana gelmiştir (BOA, DH.EUM.MTK.45/5). İstatistiğin kaynağını oluşturan belgede toplam 55 suç kalemi bulunmasına rağmen söz konusu ayda işlenmemiş olan 28 adet suç, Tablo 1’e alınmamıştır. Bir aylık sürede 27 suç cinsinden işlenen 457 suçtan sadece 6’sının (% 1,3) faili tespit edilememiştir. En çok işlenen suç, darp ve yaralama olmuştur. Hayat hakkını sona erdirdiği için en önemli suç sayılabilecek olan öldürme (toplamda kaç kişinin hayatını kaybettiği bilinmese de) bir aylık sürede 7 kez işlenmiş olup 3 kez de öldürmeye teşebbüs suçu işlenmiştir. Adiyen hırsızlık, adiyen hayvan hırsızlığı, meskün mahalde duvar delerek veya kapı kırarak hırsızlık şeklinde tasnif edilen hırsızlık suçları ise toplam 72 kez işlenmiştir. Ayrıca hırsızlıkla birlikte mala karşı işlenen suçlar sınıfından olan dolandırıcılık, yankesicilik ve gasp suçları ise toplamda 10 kez işlenmiştir. Böylece mala karşı işlenen suçların sayısı 82 olmaktadır. Cinsel suçlar sınıfına dahil edilebilecek olan tecavüz, zorla kız kaçırmak, fuhşa tahrik ve alenen fuhuş suçları ise toplamda 27 kez işlenmiştir.

Darp ve yaralama suçundan sonra en çok işlenen suç ise sarhoşluk olarak görülmektedir. Osmanlı klasik döneminde alkollü içki üretmek, ticaretini yapmak ve tüketmek gayrimüslimlere belli kurallar çerçevesinde serbest iken Müslümanlara yasaktı. Tanzimat Döneminin temel ilkelerinden olan kanun önünde eşitlik prensibi gereğince bu konuda birtakım değişiklikler olmuştur. 1840'ta çıkarılan ceza kanununda Müslümanların içki içmesinin suç teşkil edip etmeyeceğine dair bir hüküm bulunmamaktaydı. Fakat kanundaki, şer'i hükümlerin ve toplumsal kuralların da geçerli olduğu vurgusu Müslümanların eskiden bu yana geçerli olan kurallara da uymak zorunda oldukları şeklinde yorumlanmaktaydı. Bu babdan olmak üzere 18 Ocak 1841'de yayınlanan bir buyruhduda çarşı ve pazarlarda sarhoş olarak taşkınlık yapan Müslümanlara uygulanacak cezalar belirlenmişti. Görüldüğü gibi devlet, insanların sarhoş olup olmadıklarıyla değil, kamu düzenini bozup bozmadıklarıyla ilgilenmektedir. Bu tavır 1851'de çıkarılan yeni ceza kanununda da devam ederek toplumsal alanlarda nara atmak, sarkıntılık yapmak gibi eylemlerde bulunan sarhoşlara cezalar öngörülmüştü. 1858'de çıkarılan ceza kanununda ise Müslümanların içki içmesi bir suç olarak tanımlanmamış, 1851 tarihli ceza kanunundaki sarhoşlukla ilgili bölüm de metinden çıkarılmıştır. Böylece müslim, gayrimüslim arasında alkollü içki bakımından bir fark kalmamış, devlet konuya asayiş temelli yaklaşarak kamu düzenini bozup bozmadığıyla ilgilenmeye başlamıştır (Erdinçli, 2020: 7, 19, 20). Dolayısıyla Tablo 1'de görülen sarhoşluk suçu bu şekilde değerlendirilerek 87 kişinin sarhoş olarak kamu düzenini bozduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 1'de bir aylık sürede 1 adet de serserilik suçu işlendiği görülmektedir. *Serseri ve Mazanne-isü' Eşhas Hakkında Kanun* isimli düzenlemeyle, hiçbir geçim vasıtası bulunmayan, çalışmaya gücü olduğu halde en az iki aylık süre zarfında bir işle meşgul olmayan ve bu süre zarfında iş bulmak için çaba sarf ettiğini ispat edemeyen kişiler *serseri* olarak vasıflandırılmaktaydı. Kanununun 2. maddesinde, yapılacak tahkikat sonucunda serseri olduğu anlaşılan kişilerin yakalanarak savcılığa teslim edilmesi gerektiği hüküm altına alınmaktaydı. Yine bu kanuna göre savcılık, bu kişinin yarı ücretle belediye veya diğer kurumlarda 4 aya kadar istihdamına, bu mümkün olmadığı takdirde memleketine veya iş bulabileceği bir başka yere gönderilmesine karar verebilecekti. İstihdam edilip de çalışmaktan imtina eden veya firar eden yahut bir sene zarfında mükerreren aynı suçu işleyenler bir seneye kadar sürgüne gönderilebileceklerdi. Devamlı olarak şüpheli mahallerde dolaşarak şüpheli hareketlerde bulunan serseriler ise bir haftadan altı aya kadar hapis cezasına çarptırılacaklardı (*Serseri ve Mazanne-isü' Eşhas Hakkında Kanun*, madde.1-9; Yılmaz, 2017: 165, 166). Bu düzenleme ve uygulamalar, Osmanlı'nın, kamu düzenini sağlarken sadece işlenmiş suçlara müdahaleye değil önleyici zabıta faaliyetlerine de önem verdiğinin göstergesidir.

Tablo 1'de vilayet geneliyle ilgili olarak haziran/temmuz ayına ait bir aylık suç cetveli incelendikten sonra ikinci olarak kış aylarından bir örnek seçilerek aralık/ocak ayına ait veriler incelenmiştir. Tablo 2'de R.1330 Kanun-ı Evvel (M.1914/1915 Aralık/Ocak) ayına ait suç istatistikleri görülmektedir.

Tablo 2. Vilayet Genelinde Aylık Olarak İşlenen Suçlar ve Bu Suçların Failleri. Örnek 2. (R.1330 Kanun-ı Evvel, M.1914/1915 Aralık/Ocak).

Suçun Cinsi	Olay Sayısı		
	Failli Meçhul	Failli Bilinen	Toplam
Devletin dahili emniyetini ihlal		1	1
Yol kesme ve gasp		1	1
Kasten öldürme		4	4
Kasıt olmaksızın öldürme		3	3
Katl-i füru' (altsoydan birini öldürme)		1	1
Öldürmeye teşebbüs		1	1
Tecavüz		11	11
Tecavüze teşebbüs		5	5
Zorla kız kaçırmak		5	5
Kalpazanlık		1	1
Kundakçılık		1	1
İzinsiz olarak yanıcı ve patlayıcı madde imal ve satışı		1	1
Geceleyin toplu olarak yolda hırsızlık		1	1
Meskun mahalde duvar delerek veya kapı kırarak hırsızlık		1	1
Korkutmak amacıyla silah teşhiri		7	7

Kolluk kuvvetlerine veya askere hakaret	1	1	
Darp ve yaralama	95	95	
Fuhşa tahrik ve alenen fuhuş	1	1	
Kötü söz söyleme	3	3	
Küfür, hakaret ve iftira etme	1	1	
Dolandırıcılık	3	3	
Adiyen hırsızlık	3	50	53
Yankesicilik	3	3	
Adiyen hayvan hırsızlığı	9	9	
Emniyeti su-i istimal	3	3	
Kumarhane ve piyango kurma	4	4	
İnsanların mal, emlak ve erzakını yakma, telef etme	1	1	
Mesken masuniyetini ihlal	1	1	
Serserilik	1	1	
Sarhoşluk	43	43	
Çeşitli küçük suç ve kabahatler	96	96	
Toplam	3	359	362

Kaynak: (BOA, DH.EUM.MTK.72/12)

Adana vilayet genelinde R.1330 Haziran (M.1914 Haziran/Temmuz) ayında 457 suç işlendiği Tablo 1’de kayda geçirilmiştir. Bu sayının aynı yılın aralık/ocak ayında 362’ye düştüğü Tablo 2’de görülmektedir. Sayısal olarak en büyük düşüş, doğal olarak en çok işlenen suç olan darp ve yaralamada meydana gelmiş olup 132’den 95’e düşmüştür. Tablo 2’de görülmesi de suçların 257’si şehirlerde, 105 ise kırsal bölgelerde işlenmiştir (BOA, DH.EUM.MTK.72/12). İşlenen suçların sadece 3’ü (% 0,8) faili meçhul kalmış olup bu alandaki başarı devam etmektedir. En çok, çeşitli suç ve kabahatler işlenmiş olup (96) ikinci sırada ise darp ve yaralama gelmektedir (95). Söz konusu ayda 8 öldürme, 1 öldürmeye teşebbüs suçu işlenmiştir. Çeşitli şekillerde işlenen hırsızlık suçlarında ise Tablo 1’e göre az da olsa bir azalma görülerek 64’e düşmüştür.

Tablo 1 ve Tablo 2’deki öldürme ve öldürmeye teşebbüs suçları birlikte değerlendirildiğinde, iki aylık sürede 15 öldürme ve 4 öldürmeye teşebbüs suçu işlendiği görülmektedir. Ayrıca yine Adana vilayeti genelinde, 1328 Teşrin-i Sani (1912 Kasım/Aralık) ayında 3 öldürme (BOA, DH.EUM.THR.86/31), 1329 Mart (1913 Mart/Nisan) ayında 4 öldürme, 2 öldürmeye teşebbüs (BOA, DH.EUM.EMN.28/22), 1330 Mart (1914 Mart/Nisan) ayında 13 öldürme, 2 öldürmeye teşebbüs (Yılmaz, 2020: 742), 1332 Kanun-ı Evvel (1916/17 Aralık/Ocak) ayında 1 öldürmeye teşebbüs (BOA, DH.EUM.ADL.32/40), 1333 Nisan (1917 Nisan) ayında 6 öldürme (BOA, DH.EUM.ADL.36/10) olayı meydana gelmiştir. Bu durumda 1910’lu yıllardaki değişik aylardan oluşan 7 aylık sürede toplam 41 öldürme ve 9 öldürmeye teşebbüs suçunun işlendiği anlaşılmaktadır. Bu veriler esas alındığında Adana vilayetinde aylık ortalama 5,8 öldürme, 1,2 öldürmeye teşebbüs suçu işlendiği görülmektedir. Bağdat, Bitlis, Erzurum, İstanbul, Selanik, Konya ve Trabzon vilayetlerinin her birinden, 1911-1918 yılları arasındaki birer aylık sürelerden oluşan toplam 7 aylık dönemde 68 öldürme ve 4 öldürmeye teşebbüs suçu işlenmiştir (Yılmaz, 2020: 742, 743). Bu sayılar göz önüne alındığında söz konusu 7 vilayette aylık ortalama 9,7 öldürme ve 0,5 öldürmeye teşebbüs suçu işlenmiş olmaktadır. Bu durumda, Adana vilayetinde, diğer 7 vilayete göre öldürme suçunun daha az oranda, öldürmeye teşebbüs suçunun ise daha yüksek oranda işlendiği sonucuna varılmaktadır.

Adana vilayetindeki suç sayılarını doğru olarak değerlendirebilmek için farklı vilayetlerde işlenen suç sayılarıyla kıyaslamak gerekmektedir. Fakat bu kıyaslama yapılırken suç sayılarında, nüfus miktarı, ekonomik seviye, etnik yapı, eğitim ve sosyo-kültürel düzey vb. birçok etmenin etkili olabileceğini göz önünde tutmak gerekir. Suç sayılarında değişimlere sebep olabilecek olan bu faktörlere Adana vilayetine, XIX. yüzyılın sonlarından itibaren Hatay, Maraş, Niğde, Sivas, Konya, Kayseri gibi bölgelerden gelen ve sayıları zaman zaman 40.000’i bulan mevsimlik tarım işçilerini de (Çanak, 2017:507) eklemek şarttır. Fakat farklı değişkenlerin kıyasa tabi tutulan diğer vilayetler için de geçerli olabileceği gerçeğinden hareket ederek tüm bu etmenler göz ardı edilip sadece kayıtlı nüfus sayıları ile suç sayılarından hareket ederek bir takım sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Aşağıdaki tablolarda 1330 yılı Kanun-ı Evvel ve Haziran aylarında Adana vilayetindeki suç sayıları farklı vilayetlerin suç sayılarıyla karşılaştırılmaktadır.

Tablo 3. Adana Vilayetindeki Suç Sayılarının Diğer Vilayetlerle Karşılaştırılması. Örnek 1. (R.1330 Kanun-ı Evvel, M.1914/1915 Aralık/Ocak)

Vilayet	Nüfus	Suç Sayısı	10.000 Kişiye Düşen Suç Sayısı
Adana	411.023	362	8,8
Bitlis	437.479	62	1,4
Hüdavendigar	616.227	301	4,8
Kastamonu	767.227	182	2,3
Konya	789.308	381	4,8

Kaynak: (Karpat, 2010: 396, 397; BOA, DH.EUM.ADL.3/6; BOA, DH.EUM.MTK. 66/8, 69/35, 72/12, 72/58).

Tablo 4. Adana Vilayetindeki Suç Sayılarının Diğer Vilayetlerle Karşılaştırılması. Örnek 2. (R.1330 Haziran, M. 1914 Haziran/Temmuz)

Vilayet	Nüfus	Suç Sayısı	10.000 Kişiye Düşen Suç Sayısı
Adana	411.023	457	11,1
Aydın	1.608.742	1.048	6,5
İstanbul	909.978	1.176	12,9
Konya	789.308	511	6,4
Sivas	1.169.443	482	4,1
Ma'muretü'l-aziz	538.227	264	4,9
Trabzon	1.122.947	253	2,2

Kaynak: (Karpat, 2010: 396, 397; BOA, DH.EUM.ADL.2/24; BOA, DH.EUM.MTK. 43/2, 45/5, 48/23, 48/43, 51/2, 66/8)

Adana vilayetinin 10.000 kişiye düşen suç sayısı açısından listelenen vilayetler arasında Tablo 3'te birinci sırada, Tablo 4'te ise İstanbul'dan sonra ikinci sırada olduğu görülmektedir. Bu veriler, Adana vilayetindeki suç oranlarının karşılaştırılan vilayetlere göre yüksek olduğunu göstermektedir. Listelenen vilayetlerin birebir uyuşmadığı göz ardı edilerek Tablo 3 ve Tablo 4'ün karşılaştırılmasından çıkarılacak bir sonuç da (en azından söz konusu vilayetler için) yaz mevsiminde işlenen suç miktarının kış aylarına göre yüksek olduğudur. Kanun-ı Evvel ayının esas alındığı Tablo 3'te incelenen 5 vilayette 10.000 kişiye ortalama 4,26 suç düşerken, Haziran ayının esas alındığı 7 vilayette yine 10.000 kişiye ortalama 6,39 suç düşmektedir. Her iki tabloda da bulunan Adana ve Konya vilayetlerinde de benzer şekilde haziran ayında daha çok suç işlendiği görülmektedir. Tarımsal ve ekonomik faaliyetlerin arttığı, insanların daha çok hareketli olduğu yaz aylarında suçların artması beklenen bir sonuçtur (Yılmaz, 2020: 743). Şekil 1'de incelenen 16 aylık sürede Adana vilayeti genelinde en çok suç işlenen 5 ayın 1914 yılı yaz aylarına rastlaması, ayrıca Aydın vilayetinde 1913'te en çok suçun haziran, temmuz, ağustos ve eylül aylarında işlenmesi (Arslan, 2008: 43) bu sebepten kaynaklanıyor olmalıdır.

Suç sayıları bu şekilde incelendikten sonra bu suçların vilayetteki dağılımları önem kazanmaktadır. Aşağıda, Haziran 1919'da işlenen suçların vilayet genelindeki dağılımı görülmektedir.

Tablo 5. Vilayet Geneli Suç Dağılımı (Haziran 1919)

	Adana Merkez	Mer sin	Tars us	Koz an	Cebel-i Bereket	Ceyh an	Yumur talık	Karais alı	Topl am
Öldürme	9			1	4	1	3		18
Darp, yaralama	16	10	2	4		3	8		43
Önemli hırsızlıklar	5	2		3			2	3	15
Adiyen hırsızlık	34	10	5	4		2		2	57
Adiyen hayvan hırsızlığı	9					9	2	3	23
Gasp	2	1			1	1	2	1	8
Eşkiyalık	1				2	1		3	7
Sahtekârlık	1						1		2
Tecavüz	7		3	2	1			3	16
Silah teşhiri	5								5
Kolluk kuvvetlerine hakaret	8					1			9
Serserilik	3								3
Diğer suçlar	49	9	2	4		2	4		70
Toplam	149	32	12	18	8	20	22	15	
Genel toplam						276			

Kaynak: (BOA, DH.EUM.AYŞ.27/143)

Tablo 5'te görüldüğü gibi vilayette bir aylık sürede işlenen 276 suçun 149'u (%53,9) vilayet merkezinde işlenmiş olup, ikinci sırada Mersin sancağı gelmektedir. Vilayet genelindeki suçların yarıdan çoğunun Adana şehir

merkezinde işlenmiş olması beklenen bir sonuçtur. Şehrin, kırsal bölgelere göre kozmopolit yapısı bu sonucu doğrulamıştır. En az suç ise Cebel-i Bereket sancak merkezinde işlenmiştir.

III. ADANA VİLAYETİNDE FAİLLER

Fail suçun mütemmim cüzü olup suç fail vasıtasıyla var olur. Dolayısıyla bir bölgedeki suç olgusunu doğru tanımlayabilmek için o suçları işleyen faillerin yaş, cinsiyet, sosyo-kültürel yapı, eğitim seviyesi vb. özelliklerinin bilinmesi şarttır (Yılmaz, 2017: 180). Tablo 1'deki suçları işleyen faillerle ilgili bazı bilgiler Tablo 6'da görülmektedir.

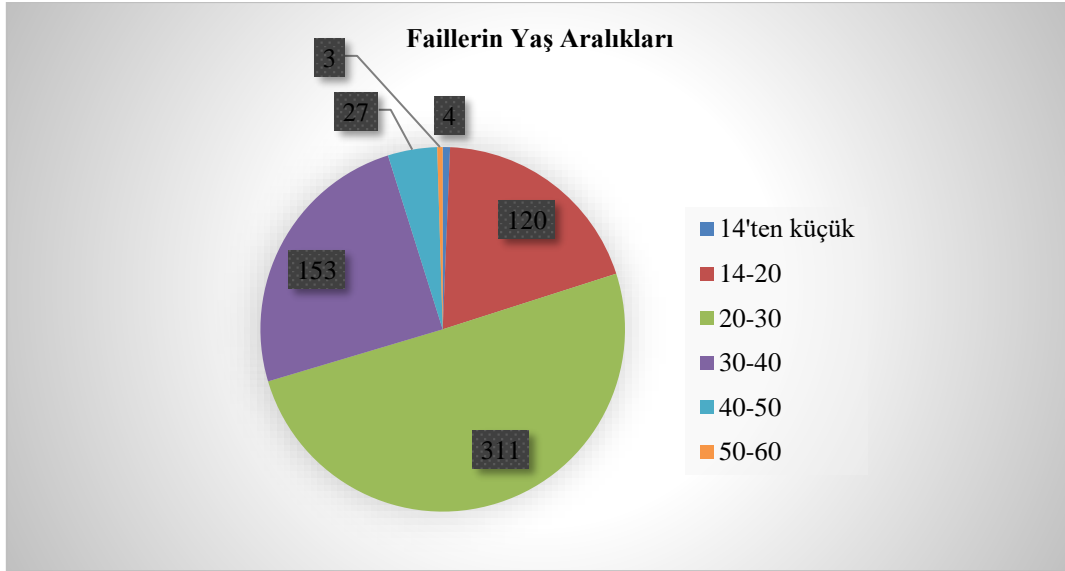
Tablo 6. Vilayet Geneli Fail İstatistiği, Örnek 1. (R.1330 Haziran, M.1914 Haziran/Temmuz).

Suçun cinsi	Suç Sayısı	Fail Sayıları			
		Yakalan an	Fira r	Erkek	Kad in
Kasten öldürme	7	12	6	18	
Öldürmeye teşebbüs	3	4		4	
Tecavüz	7	15	1	15	1
Zorla kız kaçırmak	13	15	2	17	
Tehdit	3	3		3	
Çocuk düşürme	1	1			1
Meskun mahalde duvar delerek veya kapı kırarak hırsızlık	11	24	2	25	1
Korkutmak amacıyla silah teşhiri	5	4	3	7	
Kolluk kuvvetlerine veya askere hakaret	8	15		12	3
Piyasaya sahte para sürme	1	1		1	
Darp ve yaralama	132	188	7	177	18
Fuhşa tahrik ve alenen fuhuş	7	12		8	4
Yalan şahitlik ve yemin	1	1		1	
Kötü söz söyleme	2	2		2	
Küfür ve iftira etme	2	2		2	
Dolandırıcılık	4	5	1	6	
Adiyen hırsızlık	55	68		65	3
Yankesicilik	5	7		7	
Adiyen hayvan hırsızlığı	6	7		7	
Emniyeti su-i istimal	2	2		2	
Kumarhane ve piyango kurma	9	9		9	
Mühür bozma, emanet eşya veya resmi evrakı mülkiyetine geçirme	1	1		1	
Eski eserleri tahrip	1	1		1	
Serserilik	1	1		1	
Sarhoşluk	87	98		97	1
Küçük suç ve kabahatler	82	98		94	4
Toplam	457	596	22	582	36

Kaynak: (BOA, DH.EUM.MTK.45/5).

R.1330 Haziran, (M.1914 Haziran/Temmuz) ayında işlenen 457 suçtan 6'sının faillerinin belirlenememiş olduğu Tablo 1'de kayda geçirilmişti. Söz konusu ayda aydınlatılan 451 suçu 618 failin işlediği ve bu faillerden 22'sinin (% 3,5) istatistik tarihi itibarıyla yakalanamadığı Tablo 6'da görülmektedir. 618 failin 36'sı (% 6,1) kadınlardan oluşmaktadır. En çok fail, doğal olarak en çok işlenen suçta bulunmakta olup bir aylık sürede 132 kez işlenen darp ve yaralama suçuna 18'i kadın olmak üzere 195 fail katılmıştır. Serserilik ve çeşitli suç ve kabahatler 98'er faille ikinci sırada yer almakta olup üçüncü sırada ise 68 faille adiyen hırsızlıklar yer almaktadır.

Tablo 6’da görülmese de failer hakkında başka bilgilere de ulaşılabilmektedir. Buna göre; 618 failden 422’si şehirlerde, 196’sı ise köylerde yaşamaktadır. Bu kişilerden 616’sı Osmanlı tabiiyetinden şahıslar olup bir Alman ve bir İranlı darp ve yaralama olayına karışarak failer arasında yer almıştır. 618 failin eğitim durumlarına bakıldığında ise 92’sinin okuryazar, 526’sının okuma yazma bilmeyen kişilerden oluştuğu, yüksek tahsilli failin bulunmadığı görülmektedir (BOA, DH.EUM.MTK.45/5). Tablo 6’da görülen faillerin yaş aralıkları ise Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2. R.1330 Haziran (M.1914 Haziran/ Temmuz) Ayındaki 618 Failin Yaş Aralıkları

Kaynak: (BOA, DH.EUM.MTK.45/5).

Şekil 2’de görüldüğü üzere bir aylık sürede suça karışan 618 failden 311’i (% 50,3) 20-30 yaş, 153’ü ise (% 24,7) 30-40 yaş arasındadır. Bu durumda, suçların % 75’i 20-40 yaş arası insanlar tarafından işlenmektedir. Bu yaş grubu insanlar sosyal ve ekonomik hayatın en aktif üyeleri oldukları için bu sonuç ortaya çıkmış olmalıdır. Ay içerisinde en az fail ise 50-60 yaş aralığında olmuştur. Belgede, 60 yaş üstü failer de listelenmiş olmasına rağmen bu yaş grubunda insanlar söz konusu ayda karışmadıklarından Şekil 2’ye alınmamışlardır. Tablo 2’de görülen suçların failleriyle ilgili istatistikler ise Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7. Vilayet Geneli Fail İstatistiği, Örnek 2. (R.1330 Kanun-ı Evvel 1914/1915 Aralık/Ocak).

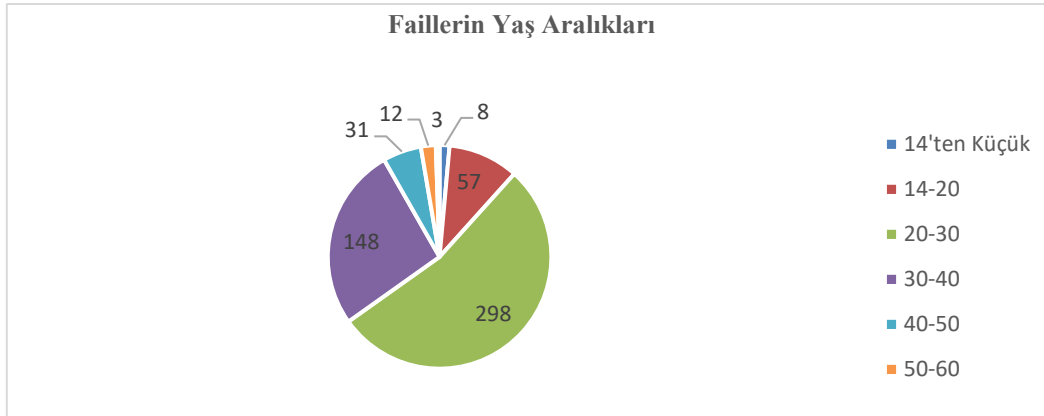
Suçun Cinsi	Suç Sayıları		Fail Sayıları		
			Yakalanan	Fırat	Erkek Kadın
Devletin dahili emniyetini ihlal	1	1	1		1
Yol kesme ve gasp	1			6	6
Kasten öldürme	4	3	2	4	1
Kasıt olmaksızın öldürme	3		3	3	
Katl-i füru’ (altsoy öldürme)	1	1		1	
Öldürmeye teşebbüs	1	1		1	
Tecavüz	11	14	3	16	1
Tecavüze teşebbüs	5	7		7	
Zorla kız kaçırmak	5	10	1	10	1
Kalpazanlık	1	1		1	
Kundakçılık	1	5		5	
İzinsiz olarak yanıcı ve patlayıcı madde imal ve satışı	1	1	2	3	
Gece toplu olarak yolda hırsızlık	1	3		3	

Mesken mahalde duvar delerek veya kapı kırarak hırsızlık	1		3	3	
Korkutmak amacıyla silah teşhiri	7	7	11	14	4
Kolluk kuvvetlerine veya askere hakaret	1	1		1	
Darp ve yaralama	95	141		127	14
Fuhşa tahrik ve alenen fuhuş	1	6		4	2
Kötü söz söyleme	3	3		3	
Küfür, hakaret ve iftira etme	1	1		1	
Dolandırıcılık	3	2	2	4	
Adiyen hırsızlık	53	72	6	75	3
Yankesicilik	3	4		4	
Adiyen hayvan hırsızlığı	9	14		14	
Emniyeti su-i istimal	3	4		4	
Kumarhane ve piyango kurma	4	17		17	
İnsanların mal, emlak ve erzakını yakma, telef etme	1	1		1	
Mesken masuniyetini ihlal	1	1		1	
Serserilik	1	2		2	
Sarhoşluk	43	50		50	
Küçük suç ve kabahatler	9	136	9	137	8
Toplam	362	519	38	523	34

Kaynak: (BOA, DH.EUM.MTK.72/12)

Tablo 2’de kaydedildiği üzere R. 1330 Kanun-ı Evvel (M.1914/1915 Aralık/Ocak) ayında işlenen 362 suçun sadece 3’ü faili meçhul kalmıştır. Söz konusu dönemde aydınlatılan 359 suçun 557 fail tarafından işlendiği ve bunlardan 34’ünün (%6,1) kadınlardan oluştuğu Tablo 7’de görülmektedir. Tablo 6 ve Tablo 7’nin her ikisinde de bir aylık sürelerde suça karışan faillerin %6,1’inin kadınlardan oluşması ilginçtir. 1913 ile 1917 arasından her yıldan bir ayın failleri alınarak Tablo 6 ve Tablo 7’deki faillerle birleştirildiğinde oluşan 7 aylık havuzda bulunan 3.064 failden 184’ü (%6) kadınlardan oluşmaktadır (BOA, DH.EMN.28/22, BOA, EUM.MTK.27/7, 45/5, 72/12; BOA, DH.EUM.ADL.16/40, 26/20, 36/10). Bu durumda Adana vilayetindeki faillerin ortalama %6’sını kadınların oluşturduğu söylenebilir. Tablo 6 ve Tablo 7 birlikte değerlendirilerek kadınların en çok hangi suçları işlediklerine bakıldığında ise ilk dört sırada, darp ve yaralama, küçük suç ve kabahatler, hırsızlık, fuhşa tahrik ve alenen fuhuş suçlarının olduğu görülmektedir. Devamında ise silah teşhiri, kasten öldürme, zorla kız kaçırma, sarhoşluk, kolluk kuvvetlerine veya askere hakaret gibi suçları da işledikleri anlaşılmaktadır (BOA.DH.EUM.MTK, 45/5, 72/12). Bu suçlardan darp ve yaralama ile küçük suç ve kabahatler komşuluk vb. ilişkilerden doğan önemsiz suçlar olarak addolunsa bile kadınların daha önemli sonuçlar doğuracak suçlara da karışmakta oldukları sonucuna varılmaktadır.

Tablo 7’den bir aylık sürede suça karışan 557 failden 38’inin yakalanamadığı anlaşılmaktadır. En çok fail 145 kişiyle küçük suç ve kabahatlerde bulunmakta olup ikinci sırada 141 kişiyle darp ve yaralama, üçüncü sırada ise 78 kişiyle adiyen hırsızlık failleri yer almaktadır. Tablo 7’de görülmesi de 557 failden 342’si şehirlerde, 215’i ise köylerde ikamet etmekte olup bu kişilerin hepsi Osmanlı tabiiyetindedir. 557 failin 129’u okuryazar, 428’i okuma yazması olmayan kişilerden oluşmakta olup aralarında yüksek tahsilli kişi bulunmamaktadır (BOA, DH.EUM.MTK.72/12). Söz konusu 557 failin yaş grupları Şekil 3’te gösterilmektedir.

Şekil 3. R.1330 Haziran (M.1914 Haziran/ Temmuz) Ayındaki 618 Failin Yaş Aralıkları

Kaynak: (BOA, DH.EUM.MTK.72/12).

Şekil 3'te görüldüğü üzere söz konusu aydaki faillerin yaş aralıkları Şekil 2'deki faillerin yaş aralıklarına oldukça benzemektedir. Bir aylık sürede suça karışan 557 failden 298'i (%53,5) 20-30 yaş, 148'i ise (%26,5) 30-40 yaş arasındadır. Bu durumda suçların %80'i 20-40 yaş arası insanlar tarafından işlenmektedir. Ay içerisinde en az fail ise 60-70 yaş aralığında olmuştur.

IV. SONUÇ

Adana vilayetinde 1910'lu yıllardaki bazı aylarda suç sayılarının normalin üstünde değişiklik gösterdiği görülmektedir. Farklı yılların aynı aylarında %75'lere varan bu değişikliklerin oluşmasında kolluk kuvveti istatistiklerinin zayıf yönlerini oluşturan etkenler rol oynamış olmalıdır.

Çeşitli vilayetlerde işlenen suçlar nüfusa göre oranlandığında, Adana'nın, karşılaştırılan vilayetlerden sadece İstanbul'un gerisinde kaldığı, diğer vilayetlere göre daha fazla oranda suç işlendiği anlaşılmaktadır. Vilayet genelinde en çok işlenen suçlar darp ve yaralama, küçük suç ve kabahatler ile sarhoşluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç hayatın akışına da uygundur. Çünkü bu suçlar, hırsızlık, dolandırıcılık, yankesicilik gibi suçu meslek haline getirmiş insanların değil de sıradan insanların karışma ihtimalinin daha yüksek olduğu suçlardır.

Herhangi bir işte çalışmayıp iş de aramayan, suç işleme potansiyeli bulunan ve hukuken *serseri* olarak tanımlanan suç faillerinin de oldukça az sayıda oldukları görülmektedir. Bu faillerin çok az sayıda olmalarına rağmen bu konuda ülke çapında birtakım hukuki düzenlemeler yapılması ve kolluk kuvvetleri marifetiyle takip edilmeleri önleyici polisliğe verilen önemin göstergesidir.

Adana vilayetinde işlenen suçların çok büyük bir kısmı aydınlatılmakta ve faillerin kahir ekseriyeti yakalanarak adli makamlara teslim edilmektedir. Faillerin yaş aralıklarına bakıldığında ise sosyal ve ekonomik hayatın en hareketli üyeleri olan 20-40 yaş arası insanların en çok suça karışan grup olduğu görülmektedir. Kadınlar, faillerin yaklaşık %6'sını oluşturmakta olup daha çok darp ve yaralama, küçük suç ve kabahatler gibi hafif suçlar işlemelerine rağmen kasten öldürme, silah teşhiri, zorla kız kaçırma, kolluk kuvvetlerine veya askere hakaret gibi suçlar da işlediklerine şahit olunmaktadır.

KAYNAKLAR

Arslan, B. (2008). *II. Meşrutiyet Döneminde Aydın Vilayetinde Güvenlik*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Ceza Kanunname-i Hümayunu, *Düstur 1/1*, s.537-597.

Çanak, E. (2017). *Tarihi, Siyasi, Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Adana (Seyhan) (1923-1956)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi yayını

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti, Takibat-ı Adliye Kalemi (BOA.DH.EUM.ADL) Dosya/Gömlek No, 2/24, 3/6, 16/40, 26/12, 26/20, 32/40, 36/10

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti, Asayiş Kalemi Belgeleri, (BOA.DH.EUM.AYŞ) Dosya/Gömlek No, 27/143

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti, Emniyet Şubesi (BOA.DH.EUM.EMN). Dosya/ Gömlek No, 28/22

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti, Muhaberat ve Tensikat Müdüriyeti Evrakı, (BOA.DH.EUM.MTK), Dosya/ Gömlek No, 27/7, 42/19, 43/2, 45/5, 48/23, 48/43, 51/2, 54/7, 60/38, 66/8, 69/35, 71/11, 72/12, 72/58

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti, Tahrirat Kalemî Evrakı (BOA.DH.EUM.THR), Dosya/Gömlek No, 86/31,

Dönmezer, S. (1967). *Kriminoloji*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları

Erdinçli, İ. (2020). Yasaklardan Modern Denetime: Osmanlı Devleti'nin İçki Tüketimine ve Meyhanelere Yaklaşımı, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (31), 1-32

Gül, A. (2013). Osmanlı Taşrasında Suç ve Suçlular (1919) Ocak Ayı Erzincan Sancağı Örneği, *EÜHFD*, cilt: XVII, 1-29

Hicri 1318 Adana Vilayeti Salnamesi, 11.Def'a.

Hicri 1320 Adana Vilayeti Salnamesi, 12. Def'a.

Karpat, H.K. (2010). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*. (Çev. Bahar Tırnakçı). İstanbul: Timaş Yayınları

Nasrullah, M., Mehmet, R., & Mehmet, E. (2003). *Osmanlı Atlası XX. Yüzyıl Başları*, (Yayına Hazırlayanlar, Rahmi Tekin, Yaşar Baş), İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları

Serseri ve Mazanne-i sü' Eşhas Hakkında Kanun, Düstur 2/1 s. 169-173.

Sokullu-Akıncı, R.F. (2021). *Kriminoloji*, (15. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları

Yılmaz, İ. (2017). *Selanik Polis Tarihi (1876-1912)*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yılmaz, İ. (2020). Osmanlı Son Döneminde Adam Öldürme Suçu ve Soruşturma Usulleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (2), 739-762.